

Enakost

Anton Debeljak

Človeški brat, moj davni prednik Moesus,
ki hrul si po Balkanu neustrašen;
skopuh, grabljivec, judež samopašen;
ti bogatin, težak ko stari Krezus;

divjak, krvav in krut ko galski Hesus;
ti vetrnjak, slabič boječ in plašen;
mladič, a tudi Tom železnomašen,
in vernik, blag ko sam premili Jezus...

Mi vsi iz enega prišli smo vira,
zapóred ista zemlja nas požira,
zapóred ista nas temà zastira.

Na vek utihne zvonki glas iz grla,
na veke misel v glavi bo zamrla,
ko žarnica duha se v njej bo strla.

Usoda vajencev v današnjem družbenem sistemu

Vito Kraigher

Kakor zaposlitev žena, sega tudi zaposlitev otrok v prve početke današnjega družbenega sistema. Vzroki za brezmejno izkoriščanje otroške delovne sile so isti, kakor za zaposlitev ženske. Z uvedbo strojev odpade potreba po izključno mišičastih rokah mož, ki so jih tako nadomestili gibki prsti žena in otrok. „Delo žena in otrok je bilo zato prva posledica kapitalističnega izkoriščanja strojev“.¹

Ti prvi početki otroškega dela koncem 18. stol. predstavljajo eno najbolj krvavih in gnusnih strani zgodovine kapitalistične družbe. V začetni dobi velike industrije so bili otroci tržni artikel in herodeževski ropi otrok so bili vsakodnevni pojav. „Kakor kraljeva mornarica so se tudi tovarne rekrutirale s pomočjo oglasov v časopisih“.²) V popisih sodobnikov najdemo

¹ Karl Marx: Kapital I. str. 415 — nem. izdaja: Verlag für Literatur und Politik.

² Karl Marx l. c., str. 797.

podrobno opisano trgovino in ropanje otrok, kakor se je vršilo v Angliji, zibelki veleindustrije:

„V Derbyshire, Nottinghamshire in zlasti Lancashire so začeli uporabljati pred kratkim iznajdene stroje v velikih tovarnah ob rekah, ki so lahko gonile kolesa. Na tisoče delovnih rok je bilo tu nenadoma potrebnih, daleč od velikih mest; in zlasti Lancashire, ki je bil dotedaj redko naseljen in neplodovit, je potreboval prebivalstva. Zlasti veliko je bilo povpraševanje po majhnih gibkih prstih. Takoj je prišlo v navado, da so dovažali vajence iz župnih delovnih hiš (prisilnih delavnic) iz Londona, Birminghama in drugod. Mnogo, mnogo tisoč teh majhnih brezpomočnih otrok v starosti od 7—13—14 let so poslali na sever. Mojster je otroke po navadi oblačil, hranil in jim dajal stanovanje v „vajeniškem domu“ tik ob tovarni. Nastavili so tudi paznike, ki so nadzorovali njihovo delo. V interesu teh priganjačev sužnjev je bilo, da so otroke čim bolj izrabili, kajti njihova mezda je zavisela od količine proizvodov, ki so jih lahko iztislili iz otrok. Grobost je bila seveda naravna posledica tega sistema... V mnogih tovarniških predelih je bilo uvedeno srce trgajoče mučenje teh brezpomočnih otrok, ki so bili izročeni podjetnikom. Prav do smrti so jih mučili s pretiranim delom... pretepali so jih, metali v okove in bičali z najbolj rafiniranimi sredstvi; v mnogih primerih so jih izstradali prav do kosti, dočim jih je k delu priganjal le bič... Da, v mnogih primerih so bili pritirani do samomora... Lepe in romantične doline Derbyshire, Nottinghamshire in Lancashire, skrite pred očmi javnosti, so postale prizorišče torture in često umorov. Dobički podjetnikov so bili ogromni, kar je pa le večalo njihovo pogoltnost. Začeli so uvajati tudi nočno delo, t. j. ko so eni skupini odmrle od dela roke, so imeli pripravljeno drugo skupino za nočno delo; dnevna skupina je romala v postelje, ki jih je nočna skupina ravnokar zapustila in obratno. V Lancashire, pravi pregovor, se te postelje niso nikoli ohladile.“³

Taki so bili početki otroškega dela pred 100 leti v zibelki veleindustrije; podobna pa je usoda otrok tudi v vseh deželah, v katere kapital šele prodira in neomejeno slavi svoje profitorske orgije. Neomejena starost za zaposlitev otrok, neomejen delavnik, skoraj popolnoma neplačano delo, pomanjkanje vsake zdravstvene in varstvene zaščite ter nedostatek vsakega pouka in izobrazbe so značilni pojavi zaposljevanja otrok v industriji v teh deželah, kjer se kapitalizem in industrija šele uvajata in se mu ne stavi nasproti socialna zakonodaja, ki je učinkovita le tedaj, če poleg nje obstaja izgrajen kontrolni sistem (inspekcija dela), za njo pa organizirano in razredno za-

³ John Fielden: „The Curse of the Factory System“ („Prokletstvo tovarniškega sistema“). London 1836, cit. po K. Marxu l. c., str. 798.

vedno delavstvo. Tega pa v deželah, v katere kapitalizem in industrija šele prodirata, še ni. Zato se usoda angleških otrok izpred 100 let ponavlja danes vsepovsod po svetu, na Kitajskem, Japonskem, v vseh kolonijah, v Evropi pa zlasti še na Balkanskem polotoku...⁴

II.

V Sloveniji kot že industrijsko razviti deželi, ki je bila vse do 1918. l. v gospodarskem in socialnem sestavu srednje Evrope in si je ta sestav ohranila tudi po prevratu, položaj vajencev ni več tako obupen, nikakor pa še ni popolnoma zadovoljiv. Nasprotno. Zadnja leta krize, propadanje obrtnega stanu v Sloveniji, propadanje slovenskega gospodarstva sploh zaostrujejo tudi problem našega delavskega obrtnega naraščaja, katerega položaj se vzporedno z vsesplošnim nazadovanjem slovenskega gospodarstva stalno slabša. Naša delavska mladina in vajeniški naraščaj padata v vse večjo bedo in pomanjkanje slehernih materialnih sredstev, kakor imata tudi vedno manj možnosti za izučitev, izobrazbo in zaposlitev. To propadanje možnosti zaposlitve novega obrtnega in delavskega naraščaja ter možnosti, da se ta naš naraščaj zadostno pripravi za svojo obrt in zadostno izuči, postaja zopet bolj in bolj pereč problem Slovenije.

Dočim se je slovenska javnost že precej zavedela problema naše srednješolske in akademske mladine, saj vsakoletne manjše postavke v drž. proračunu za nove nastavitve v Sloveniji, na drugi strani pa vsako leto naraščajoče število srednješolcev, maturantov in absolventov univerze same po sebi dovolj jasno govore, je vprašanje zaposlitve delavske in obrtniške mladine manj znano, dasi ni samo nič manj pereče, marveč je, ker se dotika še mnogo širšega kroga slovenske mladine kakor prvo, vsekakor enako, če ne bolj važno. Nihče ne vodi pregleda o tem, kam roma delavska mladina iz Trbovelj, ki so ji doma zaprte vse možnosti dela, prav nič ne zasledujemo naše notranje emigracije, kam žene današnji slabi gospodarski položaj Slovenije njeno delavsko mladino in kateri tuji podjetnik oz. kapital se okorišča z delom njenih rok.

Tesno s tem je povezana tudi usoda naše kmečke mladine, ki je po-deželje ne more več zaposljevati ter sili v industrijo in mesta, kjer pa so možnosti zaposlitve tudi majhne. Zato roma iz slovenskih industrijskih

---

⁴ L. 1935. so v neposredni bližini Belgrada odkrili približno enako stanje v neki tvornici za vkuhanje sadja. Njeno delavstvo so tvorili izključno otroci iz Makedonije in drugih zaostalih pokrajin Srbije. Podjetniki so jih odkupili od staršev za par 100 dinarjev. Otroci so spali v bivših hlevih na slami, delovni čas je bil neomejen, hrana neužitna, mezda nekaj dinarjev na dan. Inspekcija dela in delavska zbornica sta uvedli preiskavo, o rezultatu in kaznovanju krivcev pa časopisje ni več poročalo...

centrov, v katere se najpreje zateče, dalje na jug ali pa na evropski zapad v središča veleindustrije. Majhnemu delu slovenske mladine t. j. našemu obrtniškem naraščaju in vajencem pa je delavska zbornica koncem marca t. l. posvetila enketo in osvetlila z nekaterih strani usodo ter delo slovenske delovne mladine, njene učne izobraževalne in delovne pogoje ter zaposlitvene možnosti. Ves problem pa ni bil zgrabljen tako, da bi se jasno pokazala povezanost nezadovoljivega položaja naših vajencev, njihovega šolstva in zaposlitvenih možnosti z nezadovoljivim položajem gospodarsko propadajoče Slovenije. Kljub temu pa je ta zveza iz zbranega gradiva te enquete sama po sebi razvidna in pokaže tudi na tem področju vso nevzdržnost današnjega položaja Slovenije, ki ji v teku zadnjih 10 let izvajani centralizem izžema njene poslednje gospodarske sile, ne daje ji pa najmanjše možnosti lastnega sproščenega gospodarskega poleta, da bi slovenski delovni človek slednjič zaživel človeka dostojno življenje. Zlasti velja to za slovensko delavsko mladino. Tako nam tudi ob tem vprašanju, ki ga hočemo v tem članku nekoliko osvetliti na podlagi materiala, katerega je zbrala omenjena enketa Del. zbornice⁵ — stopa s polno jasnostjo pred oči politični problem slovenskega naroda in iz dneva v dan bolj poudarjano slovensko vprašanje. Čim je pa jasna ta zveza med nezadovoljivim položajem slovenske delovne mladine in vseobčim nezadovoljivim političnim položajem Slovenije, sta sama po sebi jasna tudi važnost in pomen slovenske delovne mladine za zadovoljivo rešitev splošnega političnega položaja Slovencev ter važnost, da se pritegne slovenska delovna mladina v gibanje, ki stremi za rešitvijo teh vprašanj.

III.

Po statistiki Osrednjega urada za zavarovanje delavcev je bilo l. 1935. v državi skupno 72.532 vajencev in sicer 59.747 fantov in 12.776 deklet. Največ vajencev zaposljujejo oblačilne industrije: 12.400 (5480 fantov in 6926 deklet), trgovina 11.980 (10.472 fantov in 1507 deklet) ter kovinska industrija 10.072 (10.004 fantov in 68 deklet). Izmed ostalih industrij zaposljujejo večje število vajencev še usnjarska industrija 6500, živilska industrija 6100, higijena 4920, lesna industrija 5180. Nad 1000 vajencev zaposljuje dalje še tekstilna, grafična in gradbena industrija ter gostilne in kavarne. Za vajecke sta edini večji industriji le tekstilna, ki jih zaposljuje 1213, in higijena s 1253 vajenkami.

Največ vajencev zaposljuje tedaj oblačilna industrija, namreč 17 vajencev na 100 zavarovancev svoje stroke, trgovina 16,50%, kovinska industrija skoraj 14%. To so številke za vso državo.

⁵ Gradivo mi je stavil na razpolago dr. Reisman Avgust, za kar se mu najtopleje zahvaljujem.

V Sloveniji je 25.800 obrtnih (gostilne niso vštete) obratov in okroglo 12.400 trgovinskih obratov. V posameznih letih v zadnjem deceniju je bil dotok vajencev v navedene obrtne in trgovske obrate kakor kaže naslednja tabela (sestavljena na podlagi zdravniških pregledov, pred vstopom v obrt ali trgovino):

	Moški	Ženske	Skupaj
I 1930	3383	1088	4421
I 1933	1887	689	2576
I 1935	2505	854	3359

Največ vajencev je bilo v navedenem razdobju sprejetih v naslednje obrti:

	Čevljarji	Krojači	Šivilje	Modistinje	Pletilje	Trgovci	Mesarji	Mizarji	Zidarji	Ključavnič.	Brivci	Natakarji
Fantov	2377	1615	—	—	9	671	817	2308	758	1567	612	181
Deklet	—	570	3282	229	241	741	7	—	—	—	464	64

Največji dotok vajencev v obrti je iz naših mest. Ta daleč presega dotok s podeželja. Oba, iz mest in podeželja, sta razvidna iz naslednje tabele:

L	M e s t a				P o d e ž e l j e (največji okraji)				
	Ljubljana	Maribor	Celje	Ptuj	Kranj	Laško	Ljutomer	Novo-mesto	Radovljica
1934	650	450	149	141	137	129	138	133	172
1935	704	372	164	154	153	139	155	113	142
1536 (do 30. 11. 1936)	488	115	136	87	92	132	109	110	152

V vseh drugih krajih je bil dotok manjši kot 100. Iz pregleda navedenih okrajev je razvidno, da doteka v obrt razen iz mest največ fantov in deklet iz naših industrijskih središč (Kranj, Trbovlje, Jesenice), iz podeželja je pa omembe vreden dotok le v novomeškem in ljutomerskem okraju. V obrt se tedaj v glavnem zateka mladina iz obrtniških in delavskih družin, v mnogo manjši meri pa naša kmečka mladina. To vodi pot v današnjih prilikah v mestih naravnost med nekvalificirane delavce naše industrije, torej v najnižje plačano delavsko kategorijo.

IV.

Kakšni so delovni pogoji vajencev v Sloveniji? Socialna zakonodaja ščiti vajence na zelo moderen način. Za vajence t. j. delavce pod 16 let starosti velja le 8 uri delavnik. Prepovedano je za nje vsako nedeljsko in nočno delo.

Za učenca more obrtnik sprejeti šele delavca ali delavko, ki sta izpolnila 14 l. starosti. Vajeniško razmerje se sklene s pismeno pogodbo, ki se registrira pri obrtni zadrugi. Da se prepreči izrabljanje vajencev na ta način, da bi mojster zaposljeval le vajence in se tako okoriščal s slabo ali nič plačano delovno silo, je izdal minister za socialno politiko uredbo, ki določila številčno razmerje med pomočniki in vajenci v posameznih obrtnih obratih. Po tej uredbi sme obrtnik, ki zaposljuje 1 pomočnika, zaposljevati le 1 vajenca, če zaposljuje 2—5 pomočnikov 2 vajenca, če zaposljuje 6 do 10 pomočnikov 3 vajence in če zaposljuje več kot 10 pomočnikov pa 4 vajence. Več kot 4 vajence pa ne sme zaposljevati noben trgovinski ali rokodelski obrat.

Vajeniško delo mora biti po 1 letu učne dobe nagrajeno. Ko pa opravi pomočniški izpit, je obrtnik dolžan vajenca obdržati v službi še vsaj 3 mesece ob najmanj isti mezdi, ki jo je prejemal doslej. Mojster mora skrbeti za to, da se vajenec izuči stroke in ga ne sme zaposljevati pri drugih delih, ki s stroko, katere se uči, nimajo nobene zveze. Vajenci so tudi zavarovani pri OUZD in sicer v najnižjem razredu.

Taka je naša socialna zakonodaja o vajencih. Iz praktičnega življenja pa vemo, da je dejansko stanje vse prej kot tako, kakršno bi moralo biti po zakonu. Vajenec, ki prejema za svoje delo kako nagrado razen morda hrane in stanovanja — tudi ti so redki —, je redek kot bela vrana. Vajenci so zlasti v prvi dobi svojega učenja pri mojstru bolj za hlapčiča in služkinjo kot pa učenec, ki se uči obrti. Streči mora razen pomočniku in mojstru tudi družinskim članom. Delovni čas takega vajenca je, posebno če živi v mojstrove hiši, neomejen.

Zrcalo tega, kako se vajencem godi, so zdravstvene razmere med njimi. Ker se pa vajenci med učno dobo ne pregledujejo, marveč samo ob vstopu med vajence, je težko zbrati podatke glede tega. Vendar je za Slovenijo nekaj takih podatkov zbranih, ker se pri nas vrše pregledi učencev na obrtno nadaljevalnih šolah.

Izmed 23.500 vajencev, ki so bili preiskani med učno dobo v l. 1929. do 1935. — jih je bilo približno 2% spoznanih za nesposobne, bodisi radi boleznih ali pa radi tega, ker niso bili še zadostno fizično razviti. Najbolj kvarne posledice za zdravje vajencev imajo slaba stanovanja, ki jim jih dajo na razpolago mojstri, in pa neomejen delovni čas. Mnogo vajencev, zlasti oni iz Trbovelj, pridejo že v obrt slabo hranjeni; zato je zaostalost v razvoju posebno vidna pri vajencih, ki prihajajo iz mest in industrijskih središč.

Med slaba stanovanja je zlasti šteti ona, ko mora vajenec pri mojstru spat v delavnici. Taki slučaji niso redki. Zlasti pogosti so v pekovski obrti, kjer spe vajenci in pomočniki po večini po mizah, na katerih se kasneje ali preje mesi kruh.

Najbolj porazno vpliva na zdravje vajencev neomejen delovni čas. Vajenci in vajenke so fantje in dekleta, katerih rast je šele v razvoju, ki pa niso niti dovolj hranjeni niti nikoli dovolj naspani, pač pa vedno od prekomernega dela izmučeni in zgarani. Posledice so slabokrvnost, obolenje pljuč, srčne bolezni in obolenja kože. Številki na žalost ne morem navajati.

Nujno bi bilo, da se v zaščito vajencev takoj uvedejo naslednje zaščitne mere: učinkoviti nadzor nad izvajanjem socialne zakonodaje pri vajencih. Ta nadzor je sedaj prepuščen obrtnim združenjem mojstrov, kar seveda ne more biti zadovoljiva rešitev. Vajencem je v zakonu o zaščiti delavcev zajamčena koalicijska svoboda, ker zanje ni nikjer prepovedano, da se organizirajo v vajenske mladinske organizacije. To pravico bi morali pustiti vajencem, da se je v polni meri poslužujejo, zlasti bi morale delavske strokovne organizacije pospeševati ustanovitev vajeniške organizacije. Potem bi bil tudi učinkovitejši nadzor nad ravnanjem z vajenci lažje izvedljiv. Nadalje bi bili potrebni vsakoletni zdravniški pregledi vseh vajencev, vsakoletni 4 tedenski dopust in bi se jim morala v tem času nuditi možnost, da prežive dopust na morju, v planinah in podobno. Nujno potrebni so vajeniški domovi. To bi bile minimalne zahteve, ki jih narekuje današnji zdravstveni položaj vajencev.⁵

V.

Pri vajencih je še posebno važno tudi vprašanje njihove izobrazbe in strokovne priprave za bodočo obrt in poklic.

Obrtni zakon predpisuje, da mora vajenec do 18. l. starosti obiskovati strokovne nadaljevalne šole, mojstri pa morajo vajencem dati v ta namen prost čas in tudi skrbeti, da vajenec šolo res obiskuje. Pouk v teh šolah je brezplačen. Po poteku učne dobe (2—4 leta) in ko skonča šolo, polaga vajenec pomočniški izpit.

Ker pa obstoje v današnji stilizaciji zakona neke nejasnosti, je praksa danes taka, da vajenci obiskujejo strokovne nadaljevalne šole le do 18. leta, potem pa izostanejo ne glede na to, ali so že dovršili vse razrede šole; zakon je namreč nejasen glede tega, ali mora vajenec, ko pristopi k pomočnikskemu izpitu, tudi izkazati, da je dovršil strokovno nadaljevalno šolo. Praksa je sedaj ta, da se vajenec pripusti k izpitu, tudi če ni dovršil nadaljevalne šole. Te nejasnosti v zakonu je treba čim prej odpraviti, ker ovirajo razvoj našega strokovnega šolstva, manjšajo avtoriteto obrtno-nadaljevalnih šol in s tem onemogočajo tudi pravilno in zadostno strokovno izobrazbo našega obrtnega naraščaja. Vse te nejasnosti izrabljajo

---

⁵ Podatki so črpani iz referata: „Socialno-medicinska razmotrivanja o vajeniškem vprašanju“, ki ga je imel na omenjeni enketi dr. Albert Trtnik.

zlasti mojstri, ki dovoljujejo vajencem obisk strokovno nadaljevalnih šol le v minimalni, v zakonu določeni meri.

Stanje našega strokovnega šolstva in število vajencev v l. 1936/37 kaže naslednja tabela:⁶

Značaj šole	Število šol	Število razredov	Število učencev		Skupaj učencev	Število učiteljev
			m.	ž.		
Obče strok. nadalj. šole	32	136	2813	869	3682	286
Strokovni tečajji . . .	20	obči 20 strok. 10	434 148	115 27	725	76
Specijalna strokovna nadalj. šola	8	53	805	372	1177	92
Gremijalne trgovske nadalj. šole	10	26	355	244	599	57
Skupaj . .	70	245	4455	1627	6183	511

Med specijalne strokovne nadaljevalne šole štejemo 3 gostilničarske šole (Celje, Maribor, Ljubljana), žensko in moško šolo za umetne in oblačilne obrti, šolo za mehanično-tehnične obrti, šolo za stavbne obrti, grafično šolo. Vse te so v Ljubljani.

Stanje vseh teh šol je več kot slabo. Pouk trpi predvsem radi pomanjkanja učnih strokovnih knjig in učil sploh. Šole nimajo niti predlog za geometrično in strokovno risanje, primanjkuje jim zbirke in vzorci gradiva za pouk iz gradivoslovja, slike, fotografije, geografske in zgodovinske karte. Učijo pa na teh šolah ljudskošolski učitelji, ki so absolvirali strokovni tečaj in položili izpit iz snovi tega tečaja. Za svoje izpopolnjevanje pa nimajo na razpolago niti strokovnih knjižnic, ki jih nima nobena šola, še manj sredstev, da bi si lahko nabavljali sodobne učne knjige o sedanjem stanju tehnike in obrti.

V te, tako nepopolno opremljene šole prihaja vajenec izmučen od predolgotrajnega dela. Ko pride iz šole domov, nima po navadi na razpolago niti luči, niti prostora, niti miru za učenje, kolikor ga pa ima, je pa tako utrujen, da komaj še kaj zmore. Pa tudi v šoli se pouk vrši v razredih za ljudskošolske otroke, kjer so klopi tako nizke in majhne, razredi pa tako prenapolnjeni, da je pouk iz risanja in praktičnih predmetov skoraj nemogoč.

Vse to nezadovoljivo stanje učnih pogojev v šolah in na domu vajencev zahteva, da se nujno zgrade vajeniški domovi, moderno opremljeni za vse sodobne zahteve vajeniškega pouka in izobrazbe. Hkrati s tem je seveda treba omejiti delovni čas vajencev, da jim preostane še dovolj

⁶ Tabela in gradivo sta iz referata: „Izpopolnitev strokovne vzgoje vajeniškega naraščaja“, ki ga je imel na omenjeni enketi ing. Kregar Rado.

prostega časa za izobrazbo in pouk. Dalje je treba vajencem omogočiti poučna potovanja in zbrati za to potrebna sredstva. Za uspešen pouk je treba zgraditi popoln tehnološki muzej, v katerem bi se zbiralo gradivo, ki ga sedaj vidimo razstavljenega po nešteti obrtnih razstavah in velesejmih in ki se po zaključku razstav zopet razgubi, ne da bi trajno služilo izobrazbi naraščaja.

Že zgoraj opisano stanje razmer v obrtno nadaljevalnih šolah vpije po zgraditvi lastnih šolskih poslopij in delavnic, v katerih bi bila na razpolago naj sodobnejša učila in sredstva za uspešen pouk kakor tudi dovolj prostora, zraka in solnca.

Vse to so skoraj neizpolnjive sanje pri današnjem vsesplošnem pomanjkanju sredstev za javno prosveto in dvig kulture. Če se pa poglobimo v številke, ki jih ing. Kregar objavlja za uresničitev vseh teh ustanov, pa vidimo, da te številke nikakor ne dosegajo astronomičnih višin in bi bile za majhno, pa samostojno upravljano Slovenijo z lahkoto dosegljive.

Izdaja učnih knjig, ki jih potrebuje naše strokovno šolstvo najmanj še 20, dalje vseh ostalih učil (predlog, modelov, zbirke blaga, kart, slik itd.) bi stala cca Din 1.290.000.—. Gradnja 6 strokovnih nadaljevalnih šol v naših mestih in industrijskih središčih (Ljubljana, Maribor, Kranj, Jesenice, Tržič, Celje) bi stala skupno kakih 24 milij. Din. Enako število vajeniških domov po središčih 10—12 milij. Din. Slednjič odpade na zgradbo tehnološkega muzeja 6 milij. Din. Skupno bi morali dati za naše strokovno šolstvo, če ga hočemo dvigniti na višino v drugih srednjeevropskih državah (Češkoslovaška, Avstrija, Nemčija), kakih 45 milij. Din. Vzdrževanje teh naprav in šolstva na tej višini bi pa stalo 3—4 milij. Din na leto.

Vprašati se moramo, ali so te številke za Slovenijo res tako visoke, da jih moramo za neko število let smatrati za nedosegljive in se omejiti le na najnujnejše t. j. na nabavo knjig in učil? Nikakor ne! Slovenija kot pokrajina z najbolj razvito industrijo in obrtjo, v kateri se 20% prebivalstva preživlja v industriji in obrti in iz katerega izhaja danes naša obrtna in delavska mladina, ki ima vso pravico uživati vse izsledke moderne tehnike, današnjega stanja obrti in sodobnih pridobitev strokovne propedeutike, mora zahtevati teh nekaj 10 milijonov Din zase z vso pravico, da si zgradi strokovno šolstvo, ki ustreza n j e n e m u gospodarskemu razvoju in stopnji.

Konkurenčna sposobnost slovenske obrti in rokodelstva zavisi od izobrazbe in izvežbanosti naših obrtnikov, njihove strokovne izobrazbe, temeljite šolske priprave in povezanosti z vsemi sodobnimi pridobitvami na vseh področjih obrtnega pridobivanja. Vsega tega naš obrtniški naraščaj pri današnjem stanju našega strokovnega šolstva ne uživa niti v najmanjši meri in podlega še dvakrat hitreje v neenakem boju z velekapitalom. Kolikor uspevajo pri nas posamezne obrti kot zlasti mizarska, ki je na za-

vidljivi evropski višini, ni to plod našega strokovnega šolstva, marveč podjetnosti samih mizarjev, ki se v svoji stroki iz lastne moči uvrščajo v napredek izven meja naše države. Vse to stremljenje naših obrtniških krogov po izboljšanju in napredku naše obrti, ki se zlasti pojavlja pri naši obrtniški mladini, je treba podpreti in povezati z izgrajeno mrežo popolnega obrtnega šolstva, vajeniških domov in tehnološkega muzeja, ki bo tvorila osnovo za ponoven dvig naše, danes propadajoče obrti, in za obnovo gospodarske moči našega malega in srednjega človeka. Za ta namen investicija 45 milij. dinarjev nikakor ni niti prevelika, niti nedosegljiva, ker gre za investicijo, ki se bo bogato izplačala. Denar za to mora dati Slovencem država, ki prejema od nas itak mnogo več, kakor nam vrača.

Ko zahtevamo danes popolno univerzo in kliniko v Ljubljani, izpopolnitev naše srednje šole in učiteljišča, mora vsa slovenska mladina k tem zahtevam priključiti še zahtevo po izgradnji in izpopolnitvi našega strokovnega šolstva, ki nudi najpotrebnejšo izobrazbo širokim slojem obrtnega in delavskega naraščaja in ga usposablja za uspešen življenjski boj, ki ga ta mladina bi je najtežjega in v najbolj obupnih in težkih razmerah.

V zavesti te mladine pa mora oživeti spoznanje, da bo ta boj najlažje in najhitreje izbojevala, če ga poveže z bojem ostale slovenske mladine, zlasti akademske, kakor tudi starejše poštene slovenske generacije, za politično, gospodarsko in kulturno osamosvojitvev slovenskega naroda, ter z bojem za zlom današnjega centralizma, ker bo po dosegi tega smotra vse, kar se zdi danes nedosegljivo, samo po sebi umevno in prav lahko dosegljivo.

Tako je tudi slovenska delavska in obrtniška mladina spričo svojega težkega in nezadovoljivega položaja tesno povezana z zadovoljivo rešitvijo slovenskega vprašanja in na ta način vključena v borbo za to rešitev. Zato morajo biti njuni problemi tudi naši problemi in posvečati jim moramo enako skrb kot stvarim, ki se tičejo neposredno nas mladih intelektualcev. S tem se bo dejansko ustvarila enotnost delavsko-kmečke in intelektualne mladine.

Pripombe k naši prevratni dobi

Albin Prepeluh

Wilson je morda prav zaradi tega tiščal na pariški mirovni konferenci v ospredje svojo idejo o bodočem društvu narodov, da bi z zmago te svoje misli v Evropi imponiral uporni večini kongresa, ki pa ni hotel o Evropi nič vedeti in slišati. Baje se je pojavila v kongresu celo misel, poslati posebno odposlanstvo na mirovno konferenco, da tam razloži pravo mišljenje kongresne večine o društvu narodov. Celó med demokrati so se pojavili pomisleki o izvedljivosti Wilsonovega mirovnega načrta. Ameriški pisec George